

II. Chestiunile prejudiciale conform art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE)

1. Reglementarea chestiunii prejudiciale în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE)

În condițiile art. 267 TFUE (ex-articolul 234 TCE), instanțele naționale **au dreptul, respectiv obligația** să ceară Curții de Justiție a Uniunii Europene să se pronunțe, cu titlu preliminar, în chestiuni de drept.

Art. 267 TFUE stipulează:

Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la:

(a) interpretarea tratatelor;

(b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii;

În cazul în care o asemenea chestiune se invocă în fața unei instanțe dintr-un stat membru, această instanță poate, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceară Curții să se pronunțe cu privire la această chestiune.

În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, această instanță este obligată să sesizeze Curtea.

În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe judecătorești naționale privind o persoană supusă unei măsuri privative de libertate, Curtea hotărăște în cel mai scurt termen.

2. Caracterul (parțial) obligatoriu al hotărârii preliminare a CJUE

Hotărârea preliminară a CJUE este **obligatorie pentru instanța de trimitere, dar numai în privința litigiului** în cadrul căruia a fost formulată întrebarea preliminară.

În cazul în care CJUE a fost sesizat de către o instanță a cărei decizie este supusă unei căi de atac, hotărârea preliminară a CJUE este **obligatorie și pentru instanța care soluționează calea de atac în acest litigiu.**

De fapt, hotărârea CJUE are **caracter obligatoriu pentru instanțele tuturor statelor membre**, fiindcă instanța care intenționează să interpreteze altfel norma europeană pe care CJUE a interpretat-o deja, are obligația ca, anterior deciziei sale, să se adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene, motivându-și opinia divergentă și solicitând o nouă hotărâre în chestiunea aflată în discuție („sesizare de divergență”).

3. Domeniul de aplicare al art. 267 TFUE

Art. 267 TFUE se aplică în privința

- **tuturor instanțelor statelor membre**, precum și
- **în toate cauzele**,
- inclusiv în **proceduri de urgență**.

În măsura în care art. 267 TFUE prevede obligativitatea sesizării CJUE prin procedura întrebării preliminare, nu se va analiza dacă prin sesizarea CJUE s-ar ajunge la o tergiversare a judecării cauzei. În scopul accelerării procedurii în fața CJUE, art. 267 alin. 4 TFUE prevede ca această instanță să hotărască în cel mai scurt termen atunci când chestiunea respectivă se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe judecătorești naționale privind o **persoană supusă unei măsuri privative de libertate**. În alte cazuri, procedura întrebării preliminare poate fi efectuată ca **Procedura preliminară de urgență (PPU)**, la solicitarea instanței naționale (în conformitate cu prevederile art. 104 din Regulamentul de Procedură al Curții), atunci când împrejurările invocate de instanța națională justifică urgența deosebită în pronunțarea asupra întrebării formulate cu

titlu preliminar. În acest caz, se va stabili imediat de către curte termenul pentru judecată.

4. Repartizarea atribuțiilor între CJUE și instanța națională

CJUE are numai obligația interpretării dreptului comunitar, nu și a aplicării acestuia în cazuri individuale concrete.

CJUE elaborează o premisă abstractă, ținând seama de particularitățile cauzei. Curtea nu va face nicio apreciere pe fondul cauzei și nici nu va pronunța o hotărâre asupra cauzei. Aceasta din urmă intră în competența exclusivă a instanțelor naționale.

5. Semnificația solicitării unei hotărâri preliminare

Semnificația majoră a respectării de către instanța națională a obligației de a solicita CJUE să se pronunțe, cu titlu preliminar (în conformitate cu art. 267 TFUE), rezultă din **scopul** procedurii întrebării preliminare:

- **Asigurarea aplicării uniforme și armonizate a dreptului comunitar la nivel european = păstrarea caracterului unitar al dreptului comunitar**

Pentru realizarea și asigurarea unui spațiu unic de justiție în Uniunea Europeană este necesar ca dreptul UE să fie înțeles și aplicat în mod unitar în toate statele membre. Singurul mijloc pe care îl are UE în acest scop este procedura chestiunii prejudiciale.

Dacă interpretarea dreptului UE ar rămâne la latitudinea instanțelor naționale, respectiv dacă acestea ar trebui să hotărască în privința validității și interpretării actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii, s-ar ajunge la insecuritate juridică în interiorul Uniunii, deoarece instanțele din statele membre ar putea să dea o interpretare diferită aceluiași chestiuni.

- **Legătura dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul național**

De regulă, procedura chestiunii prejudiciale se referă la compatibilitatea dintre anumite norme naționale și dreptul european, iar răspunsul la această chestiune depinde de modul în care trebuie interpretat dreptul european relevant. În

conformitate cu art. 267 TFUE, nu este atribuția CJUE să decidă asupra legalității măsurilor adoptate conform dreptului național și nici asupra interpretării acestuia.

- **Asigurarea drepturilor conferite persoanei prin dreptul Uniunii Europene**

Obligația instanței a cărei hotărâre nu mai este supusă căilor de atac prevăzute de dreptul național de a solicita o hotărâre preliminară în condițiile prevăzute la art. 267 TFUE servește și evitării situației în care ar putea fi lezate drepturile conferite persoanei prin dreptul Uniunii Europene (CJUE Dosar nr. C-224/01 – *Repertoriul de jurisprudență*, 2003, pag. I-10239).

6. Obligația de sesizare a CJUE

a) Instanța a cărei decizie în cazul concret nu este supusă niciunei căi de atac în dreptul intern e s t e o b l i g a t ă să se adreseze CJUE atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 267 TFUE, adică în cazul *în care apreciază că o decizie a Curții de Justiție a Uniunii Europene îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre cu privire la:*

(a) interpretarea tratatelor;

(b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.

b) Sesizarea „de divergență” a CJUE

Instanțele naționale au obligația să respecte strict hotărârea preliminară pronunțată de CJUE. Atunci când instanța națională dorește să ia o decizie diferită de o hotărâre preliminară a CJUE **este obligată** să sesizeze CJUE prin cerere preliminară, conform art. 267 TFUE, expunând motivele pentru care instanța națională urmărește să devieze de la hotărârea preliminară în cauză. **Această obligație de sesizare „de divergență” există indiferent dacă instanța națională este o instanță de ultim grad de jurisdicție sau hotărârea sa poate fi atacată.**

La fel se procedează și în cazul în care instanța dorește să suspende executarea unui act administrativ național care are la bază dreptul Uniunii Europene.

7. Opțiunea de sesizare a CJUE

a) Condițiile care trebuie îndeplinite în cazul opțiunii de sesizare

Instanța a cărei decizie este supusă unei căi de atac în dreptul intern p o a t e să decidă dacă să adreseze ori nu o întrebare preliminară la CJUE atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 267 TFUE, adică în cazul *în care apreciază că o decizie a Curții de Justiție a Uniunii Europene îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre cu privire la:*

- *interpretarea tratatelor;*
- *validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.*

b) Oportunitatea sesizării

În ceea ce privește instanța a cărei decizie **nu** este definitivă, aceasta va decide, de la caz la caz, dacă este oportun sau nu să se adreseze CJUE.

În principiu, CJUE va fi sesizată în această fază procesuală atunci când interpretarea normei comunitare de către CJUE este esențială pentru soluționarea cauzei și dacă părțile se judecă, în primul rând, în privința chestiunii care necesită interpretarea normei relevante de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene. În astfel de cazuri, se poate porni de la ideea că părțile vor ajunge la o înțelegere după pronunțarea hotărârii preliminare de către CJUE. Dacă părțile însele nu vor face o propunere în acest sens, instanța ar trebui să pună în discuția lor posibilitatea de a solicita o hotărâre preliminară, înainte de a hotărî în acest sens. În asemenea cazuri, solicitarea hotărârii preliminare, chiar dacă nu este obligatorie, poate contribui la reducerea duratei procesului.

Dacă se întrevede că părțile vor merge în căile de atac, nu se va lua în calcul, de regulă, solicitarea unei hotărâri preliminare din partea CJUE, sub aspectul că opinia instanței de control poate să difere de cea a instanței de fond în chestiunile de fapt și de drept, așa încât aprecierea cu privire la norma europeană în discuție s-ar putea să nu mai fie relevantă pentru soluționarea cauzei. În final, procedura chestiunii prejudiciale ar putea produce, într-o astfel de situație, doar o tergiversare inutilă a procesului.

„NOTA DE INFORMARE cu privire la efectuarea trimerilor preliminare de către instanțele naționale”, punctul 13 (a se vedea, mai jos, în **Anexa 1** la prezentul material), publicată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene și care nu are forța obligatorie, prevede:

„... o instanță ale cărei hotărâri sunt susceptibile să facă obiectul unei căi de atac poate, în special în situația în care se consideră suficient de lămurită de jurisprudența Curții, să decidă ea însăși cu privire la interpretarea corectă a dreptului Uniunii și cu privire la aplicarea acestuia situației de fapt deduse judecății. Cu toate acestea, o trimitere preliminară se poate dovedi deosebit de utilă, într-un stadiu corespunzător al procedurii, atunci când se ridică o nouă problemă de interpretare ce prezintă un interes general pentru aplicarea uniformă a dreptului Uniunii în toate statele membre sau atunci când jurisprudența existentă nu pare a fi aplicabilă unei noi situații de fapt.”

8. Modul de abordare în cazul în care CJUE are pe rol o chestiune identică

Din art. 267 TFUE nu reiese ce trebuie să facă instanța națională dacă CJUE a primit deja o întrebare preliminară privind interpretarea aceleiași norme europene și având același obiectiv. Nici normele procedurale române nu prevăd dispoziții pentru astfel de situații. Soluția care trebuie adoptată este, în principiu, aceeași, indiferent dacă este vorba despre opțiunea sau obligația de sesizare pe care o are instanța de judecată.

a) În cazul opțiunii de sesizare

În cazul în care instanța națională are libertatea de a sesiza sau nu CJUE (adică, doar în cazul în care hotărârea instanței poate fi atacată), de regulă, aceasta nu va sesiza CJUE, dacă CJUE are deja pe rol o cauză în care trebuie să se pronunțe cu privire la chestiunea de drept european incidentă în cauza aflată pe rolul instanței naționale. În asemenea cazuri, sesizarea CJUE ar conduce la o tergiversare care, de fapt, ar putea fi evitată. În afară de aceasta, dacă CJUE ar fi sesizată și de data aceasta, adică a doua oară, în aceeași chestiune, instanța europeană ar fi suprasolicitată, fără a se obține un rezultat suplimentar.

Realizarea obiectivului vizat de art. 267 TFUE este deja asigurată prin soluționarea cauzei pendinte la CJUE. Din acest motiv nu sunt obiecțiuni de principiu, din perspectiva dreptului Uniunii Europene, împotriva renunțării la sesizarea CJUE.

În orice caz, instanța ar trebui să pună în dezbateră părților dacă judecata să fie sau nu suspendată până la adoptarea hotărârii preliminare de către CJUE. Probabil că părțile vor fi în favoarea suspendării dacă litigiul lor privește, în primul rând, modul de interpretare a dreptului european. Într-un astfel de caz, instanța suspendă judecata în baza art. 244 Cod. proc. civ., dacă nu există alte aspecte care să împiedice măsura respectivă.

b) În cazul obligației de sesizare

În cazul în care sunt întrunite condițiile pentru **obligația de sesizare cu chestiunea prejudicială** în conformitate cu art. 267 TFUE, se pune întrebarea dacă instanța națională poate să omită sesizarea CJUE, atunci când instanța europeană are deja pe rol o cauză în care se va pronunța pe aceeași chestiune de drept european. Din acest punct de vedere, art. 267 TFUE nu prevede excepții. Însă, ținând cont de aspectele economiei procesului, de regulă nu s-ar justifica o nouă sesizare. Dacă CJUE ar fi sesizată și de data aceasta, adică a doua oară, în aceeași chestiune, instanța europeană ar fi solicitată în mod redundant și nu s-ar obține un rezultat suplimentar.

Realizarea obiectivului vizat de art. 267 TFUE este deja asigurată prin soluționarea cauzei pendente la CJUE. Din acest motiv nu sunt obiecțiuni de principiu, din perspectiva dreptului Uniunii Europene, împotriva renunțării la sesizarea CJUE.

În cazul în care instanța națională apreciază că economia procesului nu justifică sesizarea CJUE, având în vedere că CJUE are deja pe rol o astfel de chestiune, instanța națională nu poate să pronunțe hotărârea înainte ca instanța europeană să fi adoptat hotărârea preliminară. Instanța națională va trebui să suspende judecata în baza art. 244 Cod procedură civilă și să aștepte hotărârea preliminară a CJUE.

Observație practică: Hotărârile CJUE sunt publicate pe portalul instanței europene (www.curia.eu.int), dar, pentru a reduce efortul de urmărire a momentului în care CJUE se va pronunța, instanța națională se poate adresa biroului de presă al CJUE cu rugămintea ca, după pronunțare, hotărârea în cauza respectivă să-i fie transmisă. Deoarece se poate întâmpla ca procedura preliminară la CJUE să se încheie înaintea pronunțării unei hotărâri preliminare (de ex. în cazul în care procedura în

fața instanței naționale care a solicitat o hotărâre preliminară se finalizează prin tranzacție sau prin retragerea plângerii), ar trebui ca instanța națională să solicite și comunicarea finalizării procedurii în această situație. Solicitățile adresate biroului de presă al CJUE se transmit prin intermediul linkului de mai sus (la „Contacte”).

9. Premisele sesizării

a) Relevanța normei europene

Prima condiție pentru sesizarea CJUE în procedura întrebării preliminare este să se fi stabilit **dacă norma europeană pusă în discuție este relevantă pentru soluționarea cauzei**, adică dacă se aplică în situația care face obiectul procesului.

Aprecierea asupra relevanței o face instanța națională, CJUE neefectuând verificări în acest sens, cu excepția situației în care reiese, în mod evident, că lipsește relevanța, așa încât se consideră că solicitarea unei hotărâri preliminare constituie un abuz de drept.

b) Necesitatea interpretării normei europene în conformitate cu art. 267 TFUE

Necesitatea interpretării în sensul art. 267 TFUE se referă la necesitatea interpretării exclusiv a normei europene care urmează să fie aplicată, dacă instanța națională consideră că **textul** normei **nu este univoc**.

Nu este necesar ca instanța însăși să împărtășească sau nu îndoielile; este suficient ca o parte din proces să prezinte îndoieli serioase.

Instanța națională *a cărei hotărâre nu mai poate fi atacată*, **nu** va proceda la o **interpretare a normei europene**. Instanța națională va verifica exclusiv dacă textul normei este „**clar**” în sine, adică dacă din sensul obișnuit și natural al cuvintelor reiese, în mod evident, aplicarea corectă a dreptului comunitar, astfel încât nu poate fi loc pentru nicio îndoială rezonabilă. O astfel de situație există atunci când aplicarea corectă a dreptului Uniunii Europene este atât de evidentă, încât nu poate fi loc pentru niciun fel de îndoială rezonabilă. Dacă ajunge la concluzia că există îndoieli serioase în privința sensului normei, instanța este obligată să sesizeze CJUE în conformitate cu art. 267 TFUE.

În ceea ce privește stabilirea „clarității”, trebuie făcută o analiză riguroasă, altfel există riscul nerespectării obligației de sesizare a CJUE prin întrebare preliminară.

Dat fiind faptul că normele europene există în peste 20 de versiuni lingvistice, cu aceeași pondere, este posibil ca interpretarea textului să fie uneori problematică, așa încât judecătorul național se va limita, de regulă, la textul în limba lui națională.

Nu este necesară sesizarea, dacă CJUE și-a exprimat deja punctul de vedere într-o procedură anterioară, privind problema de drept pusă în discuție, și dacă nu există nicio îndoială reală că respectiva jurisprudență este aplicabilă în cazul care se judecă, chiar dacă acesta din urmă privește alte fapte.

Cu toate acestea, regulile de mai sus se aplică și în cazul în care **jurisprudența existentă nu pare a fi aplicabilă unei noi situații de fapt.**

10. Încălcarea obligației de solicitare a hotărârii preliminare

Încălcarea **obligației** de solicitare a hotărârii preliminare (conf. art. 267 TFUE) de către instanța națională reprezintă o încălcare a obligațiilor pe care le are statul conform Tratatului, ceea ce poate, în principiu, atrage răspunderea statului membru pe motiv de încălcare a dreptului Uniunii Europene.

Pe lângă aceasta, încălcarea obligației de solicitare a hotărârii preliminare poate conduce la atragerea răspunderii statului membru pentru încălcarea dreptului Uniunii Europene față de partea vătămată, dacă încălcarea produce prejudicii unei părți în proces.

Art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ prevede o „cale extraordinară de atac” în cazul încălcării principiului priorității dreptului comunitar.

(Pentru detalii a se vedea, mai jos, sub VI și VII)

11. Stabilirea validității normei de drept secundar european – sesizarea CJUE în conformitate cu art. 267 lit. b TFUE

Atunci când există **îndoiele serioase cu privire la validitatea unui act** al unei instituții, al unui organ, al unui oficiu sau al unei agenții **a Uniunii, pe care**

se întemeiază un act intern, instanța națională **poate / trebuie** să adreseze Curții întrebarea privind validitatea, indicând motivele pentru care apreciază că actul menționat nu este valid .

Instanțele naționale au posibilitatea să respingă motivele de nevaliditate invocate în fața lor, însă **numai Curtea este competentă sa declare nevalid** un act al unei instituții, al unui organ, al unui oficiu sau al unei agenții a Uniunii. De aceea, jurisprudența CJUE stabilește că, în mod excepțional, **sesizarea este obligatorie și pentru instanța națională a cărei decizie poate fi atacată**, dacă există îndoieli pertinente.

12. Interpretarea normelor europene de către instanța națională în cazul în care nu există obligația sesizării CJUE

Doar instanței naționale, a cărei hotărâre nu poate fi atacată, îi este interzis să soluționeze chestiuni de interpretare în privința dreptului Uniunii Europene.

Prin derogare, instanța națională care are libertatea de a sesiza sau nu CJUE (adică în cazul în care hotărârea instanței poate fi atacată) și care nu va sesiza CJUE cu o cerere preliminară, este obligată să interpreteze norma europeană relevantă. Interpretarea nu se realizează după metodele de interpretare din dreptul intern, ci trebuie aplicate regulile stabilite de CJUE pentru interpretarea normelor europene.

Altfel se întâmplă în cazul în care o instanță națională, a cărei hotărâre poate fi atacată, nu sesizează CJUE, conform art. 267 TFUE, deși consideră că este „neclară” o normă de drept european, care este relevantă pentru soluționarea cauzei. În acest caz, instanța trebuie să interpreteze norma respectivă ea însăși, iar acest lucru îi este permis.

Dacă acest litigiu, după exercitarea unei căi de atac, ajunge la ultima instanță de control, aceasta trebuie să sesizeze CJUE, chiar dacă este de acord cu interpretarea. Numai dacă, în pofida opiniei instanței anterioare, consideră că modul aplicării normei respective este „clar”, instanța de control nu va sesiza CJUE.

Același lucru se aplică și în situația în care instanța de control ajunge la concluzia că această problemă de drept nu este relevantă pentru soluționarea cauzei sau că sesizarea CJUE nu este necesară, deoarece CJUE a răspuns deja la întrebare.

În scopul interpretării dreptului comunitar, CJUE a dezvoltat o practică proprie, bazată pe dreptul comunitar. Această practică pornește de la principiile interpretării dreptului, folosite în statele membre, dar se orientează și în funcție de alte principii, rezultate din particularitățile dreptului Uniunii Europene. Regulile respective, folosite în practica CJUE, asigură caracterul previzibil al normelor de drept european.

Instanța națională care nu sesizează CJUE trebuie să aplice regulile de interpretare ale CJUE dacă urmează să interpreteze norme europene; numai în acest mod este posibil ca instanța națională să ajungă la o interpretare corespunzătoare.

Pe scurt, principiile sunt următoarele:

- dreptul Uniunii Europene **secundar** (regulamente, directive, decizii, recomandări și avize; vezi art. 288 TFUE) va fi interpretat în așa fel încât să fie compatibil cu **dreptul primar** (în special cu Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene; cutumele europene, principiile generale de drept ale dreptului Uniunii Europene etc.);
- **interpretarea textului în ideea stabilirii sensului acestuia**. Este vorba despre stabilirea sensului obișnuit și natural al cuvintelor, în contextul nemijlocit al frazei. Dacă textul este univoc, nu se va mai apela la alte principii de interpretare;
- **interpretare sistematică**: determinarea sensului normei din sistematica Tratatului, principiile generale ale dreptului Uniunii Europene, coerența cu alte norme, pornind de la principiul caracterului unitar al Tratatelor;
- **interpretarea teleologică**: determinarea sensului normei în funcție de sensul și scopul normelor Uniunii Europene relevante, având în vedere spiritul Tratatelor;
- **interpretarea istorică**: luarea în considerare a intenției autorului normei, la momentul elaborării acesteia. Această interpretare are doar o relevanță limitată, deoarece nu există o obligație a respectării intenției și opiniei autorului normei. În măsura în care pot fi constatate aceste intenții, ele pot fi un indiciu asupra modului în care ar putea fi înțeles sensul obiectiv al normei;

- interpretarea cu privire specială la „**implied and resulting powers**“ (*competențe implicite și care se desprind din reglementare – n. tr.*) (competențe nereglementate în scris), în sensul completării competențelor comunitare existente ale UE;
- **completarea autonomă a Tratatului** în funcție de obiectivele sale;
- interpretarea avându-se în vedere **principiul efectivității** („*effet utile*“), în funcție de care norma trebuie interpretată și valorificată pe deplin și „cu cel mai mare efect de utilitate“, în scopul dezvoltării obiectivelor generale ale Tratatului;
- interpretarea avându-se în vedere „**principiul funcționalității Comunităților**” ;
- respectarea principiilor **subsidiarității** și **proporționalității** acțiunii comunitare.

► **Procedura sesizării CJUE, conform art. 267 TFUE**

1. Momentul sesizării

Sesizarea CJUE se poate face în orice moment al derulării procesului, dacă sunt îndeplinite condițiile pentru sesizare, adică îndeplinită de instanța națională constatată că, pentru a soluționa cauza cu care a fost învestită, este necesară o decizie asupra aspectului sau aspectelor privind interpretarea sau validitatea.

În principiu, nu este necesar ca faptele care stau la baza litigiului să fie stabilite în totalitate înaintea sesizării. Cu toate acestea, este indicat ca decizia de a adresa o întrebare preliminară să intervină într-o etapă a procedurii în care instanța de trimitere este în măsură a defini cadrul factual și juridic al problemei, astfel încât instanța națională să aibă siguranța că această chestiune de drept european litigioasă este relevantă pentru soluționarea cauzei și că CJUE dispune de toate elementele necesare pentru a verifica, dacă este cazul, aplicabilitatea dreptului Uniunii în litigiul principal.

De fiecare dată când ia în considerare sesizarea CJUE, instanța națională va supune dezbaterii părților această chestiune, înaintea luării deciziei.

2. Procedura în fața instanței naționale

- Procedura de sesizare a CJUE nu este contradictorie; reprezintă o etapă procesuală intermediară, obiectivă.
- **Părțile în cauza care se judecă în fața instanței de trimitere nu au un drept formal de sesizare**, în conformitate cu art. 267 TFUE. Părțile pot doar să propună sesizarea CJUE. Cu toate acestea, în vederea unei bune administrări a justiției, ar putea fi util ca întrebarea preliminară să fie adresată în urma unei dezbateri contradictorii.
- Nu există o anumită formă prevăzută pentru cererea adresată CJUE. Asadar, hotărârea prin care instanța națională adresează Curții o întrebare preliminară poate să îmbrace orice formă admisă de dreptul intern în materia incidentelor procedurale. Cu toate acestea, instanțele se pot orienta după Nota de informare cu privire la efectuarea trimiterilor preliminare de către instanțele naționale, publicată în JO C 64 din 8 martie 2008*, care subliniază că trebuie însă avut în vedere că acesta este documentul care stă la baza procedurii derulate în fața Curții și că aceasta trebuie să aibă la dispoziție elementele care să îi permită formularea unui răspuns util pentru instanța națională, și că, mai mult, cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare este singurul act care se comunică persoanelor îndreptățite să depună observații în fața Curții - în special statele membre și instituțiile -, aceasta fiind, de asemenea, singurul act care face obiectul unei traduceri la Curte. Așadar, întrebarea adresată CJUE trebuie însoțită de o scurtă prezentare a faptelor. Nu este obligatoriu, dar este util să fie adăugată și motivarea deciziei de sesizare a CJUE, adică o scurtă prezentare a opiniei juridice a instanței naționale în ceea ce privește necesitatea interpretării normei în discuție. Mai mult, „Nota de Informare” a Curții, sugerează următoarele:
  - Ținând seama de necesitatea traducerii cererii, se impune ca aceasta să fie redactată într-o manieră simplă, clară și precisă, evitând detaliile inutile.
  - Cu toate acestea, cererea trebuie să fie suficient de completă și să conțină toate informațiile pertinente pentru a permite Curții, precum și subiecților îndreptățite să formuleze observații să își facă o idee clară cu privire la cadrul de fapt și de drept al acțiunii principale. Decizia de trimitere trebuie, în special, să respecte următoarele cerințe:

- să cuprindă o expunere succintă a obiectului litigiului, precum și a faptelor pertinente, astfel cum au fost constatate, sau, cel puțin, să prezinte ipotezele de fapt pe care se întemeiază întrebarea preliminară;

- să redea conținutul dispozițiilor de drept intern care ar putea fi aplicate și să identifice, dacă este cazul, jurisprudența națională pertinentă, indicând de fiecare dată referințele exacte (de exemplu, pagina unui jurnal oficial sau a unui anumit repertoriu de jurisprudență, eventual cu trimitere la site-uri internet);

- să identifice cu suficientă precizie dispozițiile dreptului Uniunii, relevante în speță;

- să explice motivele care au determinat instanța de trimitere să formuleze întrebările privind interpretarea sau validitatea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii, precum și legătura dintre aceste dispoziții și legislația națională aplicabilă acțiunii principale;

- să cuprindă, dacă este cazul, un rezumat al argumentelor esențiale ale părților din acțiunea principală.

- Pentru a facilita lectura și posibilitatea de a face referire la decizia de trimitere, se recomandă ca diferitele puncte sau paragrafe ale acesteia să fie numerotate.

- Instanța de trimitere poate, dacă apreciază că este în măsură să o facă, să își expună succint punctul de vedere cu privire la răspunsul care urmează să fie dat la întrebările adresate cu titlu preliminar.

- Dacă este o **urgență deosebită**, instanța națională poate solicita CJUE să **dispună judecarea asupra sesizării în proceduri accelerate**; solicitarea în acest sens se va face prin decizia privind inițierea procedurii de sesizare a CJUE. Instanța națională va descrie concret și comprehensibil împrejurările care demonstrează urgența. În astfel de cazuri, CJUE va stabili, fără întârziere, data ședinței.

- Hotărârea de sesizare a CJUE se întocmește **în limba instanței de trimitere**. Eventualele traduceri necesare vor fi realizate la solicitarea CJUE.

- Prin hotărârea de sesizare a CJUE, instanța națională dispune, totodată, **suspendarea cauzei** aflate pe rolul său, în baza art. 244 Cod procedură civilă.

- Atunci când instanța națională adresează Curții întrebarea cu privire la **validitatea unui act** al unei instituții, al unui organ, al unui oficiu sau al unei agenții a Uniunii, **pe care se întemeiază un act intern**, instanța națională poate, în mod excepțional, să suspende temporar aplicarea acestuia din urmă sau să ia orice altă măsură provizorie în privința sa. Hotărârea de sesizare va indica motivele pentru care instanța națională apreciază că actul menționat nu este valid.
- Împotriva **deciziei** instanței naționale privind sesizarea CJUE **nu există cale de atac**. Totodată, nu există cale de atac nici împotriva **deciziei de respingere** a unei cereri, pe care (una dintre) părți o adresează instanței naționale, pentru ca aceasta să inițieze procedura de sesizare a CJUE.
- **Decizia de trimitere** și documentele relevante (în special, dacă este cazul, dosarul cauzei, eventual în copie) trebuie să fie **expediate direct Curții de către instanța națională**, prin scrisoare recomandată (la adresa „Grefa Curții de Justiție, L-2925 Luxemburg”, tel. +352 4303-1).
- Până la pronunțarea deciziei, grefa Curții va păstra legătura cu instanța națională, căreia îi va comunica în copie actele de procedură. Curtea va comunica instanței de trimitere hotărârea pronunțată.
- După primirea hotărârii CJUE (redactată în limba franceză), instanța națională repune cauza pe rol și continuă procedura în cazul respectiv.
- În conformitate cu art. 104 § 6 din Regulamentul de Procedură al CJUE, competența de a se pronunța asupra **cheltuielilor de judecată**, ocazionate de procedura de sesizare a CJUE, aparține instanței naționale.

2.1. Formularea întrebării sau a întrebărilor preliminare

a) Întrebarea cu privire la interpretarea tratatelor

Întrebarea referitoare la interpretarea dreptului UE trebuie să fie **formulată abstract**. Nu se va întreba dacă este corect ca aspectul relevant să fie subsumat normei de drept european.

Exemplu:

1. *Instanța națională a cărei hotărâre nu mai poate fi atacată, deoarece calea de atac la instanța supremă a țării necesită o aprobare specială, se mai consideră instanță în sensul art. 267 alin. 3 TFUE?*

2. *Este posibil ca instanța - în sensul prevăzut de art. 267 alin. 3 TFUE – să nu solicite o hotărâre preliminară la CJUE, dacă îi este clar cum trebuie dat răspunsul la problemele de dreptul Uniunii Europene, ridicate în cauză, cu toate că acestea nu se încadrează la categoriile „acte claire“ sau „acte éclairé“?*

Dacă CJUE dă un răspuns negativ la prima întrebare sau un răspuns afirmativ la prima întrebare, dar răspunsul este negativ la a doua întrebare – nu și în celelalte cazuri – instanța (Hovrätt) va solicita răspunsul la următoarea întrebare:

3. *Conform art. 45 alin. (1) din Regulamentul (CEE) nr. 918/83 al Consiliului din 28 martie 1983 privind instituirea unui regim comunitar de scutiri de drepturi vamale, sub rezerva prevederilor art. 46-49 din Regulament, mărfurile importate dintr-un stat terț și aduse în bagajul călătorului sunt scutite de taxele de import, în măsura în care este vorba despre importuri fără caracter comercial. Înseamnă aceasta că natura și cantitatea de marfă nu oferă motive obiective pentru a avea îndoieli în ceea ce privește natura importului? Sau trebuie să se țină seama de modul de viață și obiceiurile individului?*

4. *Ce importanță juridică au dispozițiile administrative naționale în care se stabilește cât de mare poate fi cantitatea scutită de taxe vamale pentru o anumită marfă – căreia i se aplică Regulamentul (CEE) nr. 918/ 83 al Consiliului din 28 martie 1983 privind instituirea unui regim comunitar de scutiri de drepturi vamale?*

Aceste întrebări au fost adresate CJUE de către o **instanță suedeză (Hovrätt)** în procedura preliminară finalizată cu sentința CJUE din 6.2.2002 – C 99/00, la vremea respectivă fiind aplicabil art. 234 TCE (actualul art. 267 TFUE). Întrebările au fost ridicate într-un dosar penal, în care un cetățean suedez fusese deferit justiției pentru tentativă de contrabandă cu mărfuri, în sensul că ar fi încercat să introducă 500 kg de orez din Norvegia, fără a

declara acest import la autoritatea vamală suedeză în momentul intrării în Suedia.

Întrebarea sau întrebările preliminare trebuie să figureze într-o parte distinctă și în mod clar individualizată a deciziei de trimitere, de regulă la începutul sau la sfârșitul acesteia. Ele **trebuie să fie inteligibile fără a face referire la expunerea de motive a cererii, care va oferi însă contextul necesar pentru o apreciere adecvată** (cu privire la alte detalii formale ale cererii adresate CJUE – a se vedea **Anexa 1**, mai jos).

2.2. Întrebarea cu privire la validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii

Întrebarea cu privire la validitatea dreptului secundar al Uniunii trebuie **formulat concret**.

Exemplu:

„Art. 2 alin. 4 rd. 1 din Reg. (CEE) nr. 1624/76 din 2 iulie 1976 ..... este valid?“

Instanța națională adresează CJUE întrebarea privind validitatea, indicând motivele pentru care apreciază că actul menționat nu este valid (pentru alte detalii formale ale cererii adresate CJUE – a se vedea **Anexa 1**, mai jos).

2.3. Structura de bază a deciziei de trimitere

Elementele esențiale ale deciziei de trimitere pot fi structurate după cum urmează:

“ În cauza [...]

tribunalul [...], în completul format din [...], în ședința din [...]

hotărăște:

I.

Judecata se suspendă.

II.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene este sesizată în scopul interpretării art. [...] alin. [...] din Regulamentul (CE) nr. [...] al Parlamentului European și al Consiliului din [...] cu privire la [...] următoarea chestiune, pentru a se pronunța prin hotărâre preliminară:

1. Poate o instanță în sensul art. 267 alin. 3 TFUE să nu solicite CJUE o hotărâre preliminară dacă îi este clar modul în care trebuie dat răspunsul la problema de drept comunitar apărută într-o cauză pe care o are pe rol, chiar dacă în acest caz nu este vorba despre „acte claire” sau acte éclairé?

2. [...]

etc.

M o t i v e:

I. Cu privire la obiectul litigiului

[Expunere succintă a obiectului litigiului, precum și a faptelor pertinente,]

1 ...

2 ...

etc.

II. Motivarea hotărârii

Înainte de pronunțarea în cauza de față, trebuie ca, în conformitate cu art. 267 TFUE, să fie solicitată o hotărâre preliminară a CJUE cu privire la întrebarea formulată în dispozitiv. Solicitarea hotărârii preliminare se impune, deoarece trebuie interpretat dreptul comunitar art. [...] alin. [...] din Regulamentul (CE) nr. [...] al Parlamentului European și al Consiliului din [...] cu privire la [...], iar de această interpretare depinde pronunțarea hotărârii în cauza aflată pe rol.

În legătură cu solicitarea unei hotărâri preliminare din partea CJUE, s-a impus suspendarea judecării cauzei până la pronunțarea Curții de Justiție a Uniunii Europene.

1. Cu privire la dispozițiile din dreptului național

[Redarea conținutului dispozițiilor de drept intern care ar putea fi aplicate, precum și identificarea, dacă este cazul, a jurisprudenței naționale pertinente, indicând de fiecare dată referințele exacte (de exemplu, pagina din Jurnalul Oficial sau din repertoriul de jurisprudență, eventual cu trimitere la pagini electronice)]

1 ...

2. ...

etc.

2. Dispozițiile relevante ale dreptului comunitar

[Identificarea cu suficientă precizie a dispozițiilor dreptului Uniunii relevante în speță]

1 ...

2. ...

etc.

3. Cu privire la prima întrebare adresată CJUE

[Explicarea motivelor care au determinat instanța de trimitere să formuleze întrebarea privind interpretarea sau validitatea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii, precum și legătura dintre aceste dispoziții și legislația națională aplicabilă acțiunii principale.

Va cuprinde, dacă este cazul, un rezumat al argumentelor esențiale ale părților din acțiunea principală.

Instanța de trimitere poate, dacă apreciază că este în măsură să o facă, să își expună succint punctul de vedere cu privire la răspunsul care urmează să fie dat la întrebarea adresată cu titlu preliminar.]

1 ...

2. ...

etc.

4. Cu privire la a doua întrebare adresată CJUE

(vezi mai sus)

1 ...

2. ...

etc.

5. Temeiul legal al procedurii preliminare

Temeiul legal pentru sesizarea CJUE îl reprezintă prevederile art. 267 din TFUE.

6. Suspendarea judecării

Judecata se suspendă în baza art. ... CPC. „

3. Procedura în fața CJUE

Dispozițiile pertinente privind procedura la CJUE se găsesc în **art. 104** din **Regulamentul de Procedură al Curții de Justiție a Uniunii Europene** din 19 iunie 1991 (JO L 176 din 4.7.1991, pg. 7, și L 383 din 29.12.1992 – corecturi), în varianta din 23.03.2010 (JO L 92 din 13.04.2010, pg. 12), precum și în **Statutul Curții de Justiție a UE** (JO din 09.05.2010 C1015/2010).

Câteva dintre aspectele esențiale ale procedurii:

- CJUE poate solicita lămuriri din partea instanței naționale cu privire la întrebarea trimisă.
- Procedura preliminară prevede și o fază orală, la care pot fi citate părțile. În procedura în fața CJUE, părțile nu au drept de inițiativă. Judecata se desfășoară în ședință publică. Statele și organele implicate sunt reprezentate de un împuternicit (agentul), iar părțile trebuie să-și asigure un reprezentant în persoana unui avocat.

- Dacă întrebarea preliminară este identică cu o întrebare asupra căreia CJUE s-a pronunțat deja sau dacă răspunsul la o astfel de întrebare poate fi în mod clar dedus din jurisprudența sa, CJUE poate oricând să se pronunțe prin ordonanță motivată, în cuprinsul căreia se face referire la hotărârea anterioară sau la jurisprudența pertinentă.
- CJUE poate să se pronunțe prin ordonanță motivată și dacă răspunsul la întrebarea formulată cu titlu preliminar nu lasă loc nici unei îndoieli rezonabile, adică atunci când textul normei este „clar”.
- CJUE nu decide în privința cheltuielilor ocazionate de procedura de sesizare a CJUE. Conform art. 104 § 6 din Regulamentul de Procedură al CJUE, competența în acest sens aparține instanței naționale.
- Până la pronunțarea deciziei, grefa Curții va păstra legătura cu instanța națională, căreia îi va comunica în copie actele de procedură. Curtea va comunica instanței de trimitere hotărârea pronunțată.

3. Sesizarea CJUE, conform art. 267 TFUE, in procedura preliminară de urgență (PPU)

Procedura preliminară de urgență aplicabilă trimerilor preliminare este reglementată prin articolul 23a din Protocolul (nr. 3) privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JOUE 2008, C 115, p. 210) și prin articolul 104b din Regulamentul de procedură al Curții.

Privitoare la această procedură preliminară de urgență, „NOTA DE INFORMARE cu privire la efectuarea trimerilor preliminare de către instanțele naționale” (a se vedea **Anexa 1**, mai jos) a Curții conține următoarele indicații practice:

Privind condițiile de aplicare a procedurii preliminare de urgență:

- *Procedura preliminară de urgență poate fi aplicată numai în domeniile reglementate prin titlul V din partea a treia a TFUE, referitor la spațiul de libertate, securitate și justiție.*
- *Aplicarea acestei proceduri este decisă de către Curte. În principiu, o astfel de decizie este adoptată numai la cererea motivată a instanței de trimitere. În mod*

excepțional, Curtea poate decide din oficiu ca o trimitere preliminară să fie judecată potrivit procedurii preliminară de urgență atunci când aceasta pare a fi necesară.

- Procedura preliminară de urgență simplifică diferitele etape ale procedurii în fața Curții, însă aplicarea sa presupune importante constrângeri pentru aceasta din urmă, precum și pentru părți și pentru celelalte persoane interesate care participă la procedură, în special statele membre.*
- Prin urmare, această procedură trebuie solicitată numai în împrejurări în care este absolut necesar ca hotărârea Curții cu privire la trimiterea preliminară să fie pronunțată în cel mai scurt termen. Fără a fi posibil să se enumere aici în mod exhaustiv astfel de situații, mai ales din cauza caracterului variat și evolutiv al normelor Uniunii ce reglementează spațiul de libertate, securitate și justiție, o instanță națională ar putea, de exemplu, să decidă prezentarea unei cereri de aplicare a procedurii preliminară de urgență în următoarele situații: în cazul, prevăzut la art. 267 (4) TFUE, al unei persoane deținute sau lipsite de libertate, atunci când răspunsul la întrebarea adresată este determinantă în aprecierea situației juridice a acelei persoane sau atunci când, cu ocazia unui litigiu privind autoritatea părintească sau încredințarea copiilor, competența instanței sesizate în temeiul dreptului Uniunii depinde de răspunsul la întrebarea preliminară.*

Privind cererea de aplicare a procedurii preliminară de urgență

- Pentru a permite Curții să decidă rapid dacă este cazul să aplice procedura preliminară de urgență, cererea trebuie să prezinte împrejurările de drept și de fapt care demonstrează urgența și, în special, riscurile care pot apărea în cazul în care trimiterea urmează procedura preliminară normală.*
- În măsura în care este posibil, instanța de trimitere precizează, în mod succint, punctul său de vedere cu privire la răspunsul care trebuie dat la întrebarea sau întrebările adresate. O astfel de precizare facilitează adoptarea unei poziții de către părți și de către celelalte persoane interesate care participă la procedură, precum și decizia Curții, contribuind astfel la celeritatea procedurii.*
- Cererea de aplicare a procedurii preliminară de urgență trebuie prezentată într-o formă care să permită grefei Curții să constate imediat că dosarul trebuie să beneficieze de o examinare specifică. În acest scop, cererea*

trebuie prezentată într-un document distinct de decizia de trimitere sau într-o scrisoare de însoțire care menționează în mod expres această cerere.

- *Referitor la decizia de trimitere, caracterul succint al acesteia este cu atât mai important într-o situație de urgență cu cât contribuie la celeritatea procedurii.*

Privind corespondența dintre Curte, instanța națională și părți

- *Pentru comunicarea cu instanța națională și cu părțile din fața acesteia, instanțele naționale care prezintă o cerere de aplicare a procedurii preliminare de urgență sunt invitate să indice adresa electronică și, eventual, numărul de fax pe care Curtea va putea să le utilizeze, precum și adresele electronice și eventual numerele de fax ale reprezentanților părților în cauză.*

- *Copia deciziei de trimitere semnată, împreună cu o cerere de aplicare a procedurii preliminare de urgență pot fi transmise în prealabil Curții prin e-mail (ECJ Registry@curia.europa.eu) sau prin fax (+352 43 37 66). Examinarea trimiterii preliminare și a cererii va putea începe încă de la primirea unei astfel de copii.*

Cu toate acestea, originalele acestor acte trebuie transmise grefei Curții în cel mai scurt termen.

► Răspunderea statului membru pentru încălcarea (de către instanțe) a dreptului Uniunii Europene

CJUE și-a confirmat și extins jurisprudența în ceea ce privește răspunderea statului membru pentru prejudiciul cauzat persoanei prin încălcarea dreptului comunitar, încălcarea fiind pusă în sarcina statului membru (**hotărârea din 30 septembrie 2003** în dosarul **Gerhard Köbler vs. Republica Austria (Dosar nr. C-224/01 repertoriul de jurisprudență 2003 pag. I-10239)**). Pornind de la această hotărâre, se pot face următoarele aprecieri:

Din esența ordinii de drept create prin Tratatul CE rezultă principiul conform căruia **statele membre sunt obligate la acoperirea prejudiciului cauzat unei persoane prin încălcări ale dreptului comunitar, care pot fi atribuite statului membru**. Acest principiu se aplică oricărei încălcări a dreptului comunitar de către

statul membru, indiferent căruia dintre organele statului membru îi este imputabilă încălcarea prin acțiune sau omisiune. Așadar, se aplică **și atunci când posibila încălcare constă într-o hotărâre a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție.**

Statele membre sunt obligate la plata despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat persoanei prin încălcarea dreptului comunitar, dacă:

- **norma comunitară încălcată urmărește să confere drepturi persoanei,**
- **încălcarea este suficient calificată/caracterizată și**
- **între această încălcare și prejudiciul cauzat persoanei există o legătură de cauzalitate nemijlocită.**

Pentru a stabili că încălcarea este suficient calificată/caracterizată, instanța națională competentă trebuie să verifice dacă aceasta a avut un caracter manifest atunci când **încălcarea s-a produs printr-o hotărâre a instanței de ultim grad de jurisdicție**; vor fi avute în vedere particularitățile funcției judecătorești și a intereselor legitime ale securității juridice.

Instanța națională va ține seama mai ales de particularitățile fiecărui caz în parte, printre acestea numărându-se: gradul de claritate și precizie al normei încălcate, caracterul premeditat al încălcării, caracterul scuzabil al erorii judiciare (erorii manifeste de drept), eventual punctul de vedere al unui organ comunitar, precum și încălcarea obligației de sesizare a CJUE în conformitate cu art. 234 alin. 3 TCE de către instanța respectivă.

Încălcarea dreptului comunitar se consideră, **în tot cazul**, suficient calificată/caracterizată, **dacă hotărârea în discuție încalcă în mod manifest jurisprudența în materie a Curții Europene de Justiție.**

Încălcarea dreptului comunitar **nu are un caracter manifest** (așa cum prevede dreptul comunitar ca o condiție pentru răspunderea statului membru în cazul hotărârii date de una dintre instanțele sale de ultim grad de jurisdicție), **dacă**, pe de-o parte, **dreptul comunitar nu reglementează, în mod expres, chestiunea de drept, chestiunea nu își găsește dezlegare nici prin jurisprudența CJUE, iar răspunsul nu este la îndemână și, pe de altă parte, încălcarea nu este premeditată, ci este rezultatul unei interpretări eronate a unei hotărâri a CJUE.**

În privința aprecierii ca „suficient calificată/caracterizată” a încălcării dreptului comunitar, trebuie ca, atunci când se verifică dacă se angajează **răspunderea**

statului pentru o hotărâre a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție să fie avute în vedere particularitatea funcției judecătorești și interesele legitime de a avea securitate juridică. În cazul deciziei contrare dreptului comunitar, statul răspunde numai în cazul excepțional în care instanța a încălcat în mod manifest normele în vigoare.

Când se decide asupra îndeplinirii acestei cerințe, instanța națională, competentă să decidă în privința acordării daunelor, trebuie să țină seama de toate particularitățile fiecărui caz în parte. Printre altele, trebuie avute în vedere: gradul de claritate și precizie al normei încălcate, caracterul premeditat al încălcării, caracterul scuzabil al erorii judiciare (erorii manifeste de drept), eventual punctul de vedere al unui organ comunitar, precum și **încălcarea obligației de sesizare a CJUE în conformitate cu art. 234 alin. 3 TCE de către instanța respectivă.**

Sub rezerva dreptului la reparații conferit de dreptul comunitar în cazul îndeplinirii acestor condiții, statului îi incumbă repararea consecințelor prejudiciului în cadrul dreptului național privind răspunderea. Într-un astfel de caz, condițiile prevăzute de dreptul național referitor la despăgubiri nu poate să fie mai puțin favorabil decât căile de atac asemănătoare, care privesc exclusiv dreptul național; de asemenea, nu pot să fie nici astfel stabilite, încât să facă, practic, imposibilă sau să îngreuneze, în mod excesiv, obținerea despăgubirilor.

Cele trei condiții referitoare la răspundere sunt necesare și suficiente pentru ca persoana să aibă dreptul de despăgubiri. Totuși, ele nu exclud ca, în baza dreptului național, răspunderea statului să fie mai puțin strictă. Așadar, dreptul român autonom care reglementează despăgubirea persoanelor primează atâta timp cât este mai favorabil pentru cel prejudiciat.

Fiecare stat membru stabilește, în sistemul său de drept, care este **instanța competentă** să soluționeze cauzele privind acordarea despăgubirilor. În România, pare să nu existe încă reglementată vreo competență în acest sens, acesta fiind motivul pentru care se aplică dispozițiile generale privind competența, prevăzute de codul de procedură pentru acțiunile în despăgubire îndreptate împotriva statului.

► „Calea extraordinară de atac” în cazul încălcării principiului priorității dreptului comunitar

Art. 21 alin. (2) Lege nr. 554/2004 a contenciosului administrativ - actualizată la 19.05.2008 – prevede o „cale extraordinară de atac” în cazul încălcării principiului priorității dreptului comunitar:

Art. 21. - (1) Împotriva soluțiilor definitive și irevocabile pronunțate de instanțele de contencios administrativ se pot exercita căile de atac prevăzute de Codul de procedură civilă.

(2) Constituie motiv de revizuire, care se adaugă la cele prevăzute de Codul de procedura civilă, pronunțarea hotărârilor rămase definitive și irevocabile prin **încălcarea principiului priorității dreptului comunitar**, reglementat de art. 148 alin. (2), coroborat cu art. 20 alin. (2) din Constituția României, republicată. Cererea de revizuire se introduce în termen de 15 zile de la comunicare, care se face, prin derogare de la regula consacrată de art. 17 alin. (3), la cererea temeinic motivată a părții interesate, în termen de 15 zile de la pronunțare. Cererea de revizuire se soluționează de urgență și cu precădere, într-un termen maxim de 60 de zile de la înregistrare.